ПУТЕВИ ИЗЛАСКА ИЗ ПРОВАЛИЈЕ

Елита се не бере на дрвету

Без елите врлине, сасвим посвећене народном интересу и препороду, боље бити неће. А није тачно да овом разваљеном земљом ходају самоникли припадници такве елите, те да их само треба пробрати и дати им шансу. Таква елита се системски гаји и васпитава, учи и обликује. Знали су то још стари Асирци, знали су Питагора и Платон, знао је Хенри VI када је основао Итонски колеџ и Де Гол када је основао Националну школу за јавну управу. Ако у садашњој политичкој класи у Србији има некога ко није потпуни себични идиот и фукара, лако ће спознати шта треба да ради

Пише: Татјана Марковић

Сви који данас лупају главе тражећи лек за национални опоравак напаћене Србије јавно постављају кључно питање: „Како препознати праву елиту?”

После многих полемика, испоставило се да је наивна претпоставка да по овој мученој

земљи већ ходају неки инстант хероји, самоникли по знању и таленту, те да је нама слепима преостало само да међу њима „препознамо и проберемо што нам је драго".

Још у далекој прошлости алхемичари су врло добро разумевали да је неопходно поседовање „камена мудрости" да би се од олова направило злато. Исто тако, потребно је поприлично рада заснованог на вековном искуству да би се од обичног људског материјала направила стварна елита.

Да дефинишемо: у овом тексту се говори о препознавању оних два посто људи од укупне популације човечанства који су стварни градитељи цивилизације. Сви остали, вређало то некога или не, само су пуки носиоци генетског материјала.

Теорију елита први су развили италијански социолози Вилфредо Парето и Гаетано Моска. Они су сматрали да је друштво подељено на две скупине: владајућу мањину и масу којом се влада. Према Паретовом мишљењу, темељ владавине елите су личне особине појединаца који чине елиту. Он сматра да појединци заузимају елитне положаје на основу својих способности и личних квалитета, без обзира на то да ли су они добри или лоши, корисни или штетни, и да ли су поступци тих појединаца у складу са моралним начелима и законом. Елита мења стереотипе и моделује нове видове понашања у условима смене парадигми. У XIX веку овај термин је почео да се користи у социологији и политици, ваљда зато што је појам аристократије већ одавно изгубио своје право значење.

Они који су у руци држали камен мудрости (или су бар били убеђени у то) сматрају да је потребно повремено добро „промућкати овај свет", да би се сав талог опет ускомешао. У периодима те ускомешаности, наводно, ничу нове идеје и нов квалитет. Што би се рекло: не треба дозволити да влада талог (мир и просперитет) у дугом временском периоду, јер доводе до декаденције и одумирања.

Са променом друштвених уређења током XX века, уз помоћ нових револуција и ратова, дошло је до потребе да се промене етичке и менталне карактеристике владајуће мањине. Ове промене су настале у складу са потребама тренутно владајућих идеологија, које су у савремено доба увек део неке дугорочније геополитике. Свест о томе да је људски карактер веома кварљива роба, без обзира на класну припадност и образовање појединца, изнедрила је потребу за новим дефиницијама владајућих слојева.

ЕНГЛЕСКИ И ФРАНЦУСКИ ПРИМЕР

Појам елите двадесетог и двадесет првог века много је шири од појма аристократије. Грчки филозофи Платон и Аристотел под аристократијом су подразумевали „владавину најбољих", морално и интелектуално супериорнијих који владају у интересу становништва. Теоријски, дакле, појам аристократија се користи за означавање система где постоји један високи етички кодекс управљања друштвом. Аристократија са лошим етичким кодексом управљања престаје да бива аристократија.

Ако је веровати поменутом Парету, елита (за разлику од аристократије) не мора да влада „у интересу становништва". Елита може да буде лоша и корумпирана. Константин Леонтјев сматра да проблем лежи баш у томе што су поједини народи (првенствено источноевропски) остали без аристократије и сталежа.

Да би очистили жито од кукоља и створили истинску елиту, још у старој Асирији су измислили образовање омладине кроз систем затвореног типа. Слично је било и код Питагоре, Платона, Аристотела. Циљ оваквог устројства школских установа је да се личност младих људи у потпуности формира и усмери у жељеном правцу, без спољних утицаја.

Угледајући са на те давне примере, Енглези су веома рано схватили да, уколико желе да опстану као империја, морају сами да однегују своју елиту. Због тога је мудри краљ Хенри VI основао 1440. године приватну школу за дечаке *The King's College of Our Lady of Eton beside Windsor* или, краће, Итонски колеџ. Задатак овог колеџа је да припреми студенте за даље школовање на универзитету у Кембрицу, који је основао исти владар. Данас Итонски колеџ похађа 1.300 студената, старости од 13 до 18 година. Цена школарине је 35.720 фунти (55.630 долара) годишње. Они изузетно талентовани али сиромашни имају прилику да се школују

на овом колеџу захваљујући краљевским стипендијама. Критеријуми за упис су веома строги. Без обзира што школовање започиње у тринаестој години, први пријемни испити започињу већ у десетој. Иако је 1960. године укинут
Статут о грађанству
који је захтевао да „отац ђака буде искључиво Британац по рођењу", страним студентима је веома тешко да се упишу на Итон. За ову сврху разрађен је читав систем припремних школа у којима би мали странац морао да научи не само да савршено говори енглески језик и да савлада обимно градиво, већ и да научи да „мисли и ради" у складу са захтевима енглеских приватних школа. Тако припремљен, странац би стекао услов за полагање пријемног испита са неизвесним исходом. Треба свакако нагласити да је Итон завршило чак двадесет премијера Уједињеног Краљевства, велики број научника, књижевника, уметника и јавних радника.

Иако је Француска давно раскрстила са својом монархијом, остала је дубоко утемељена свест да треба плански стварати елиту у складу са својим националним интересима. Овде је одличан пример Национална школа за јавну управу (ЕНА). Основао ју је Де Гол, да би за државу школовао само најбоље. Годишње овде конкурише 2.000 студената, а дипломира 80 Француза и 40 странаца. Према статистици, трећина државне администрације и пола владе, на челу са актуелним председником, завршила је ову школу.

КА ПРОСВЕЋЕНОМ ЕЛИТИЗМУ

На истоку је нешто другачије. У допетровско време, Русија се ослањала на искуство Византије. Неговала је углавном војну елиту која је омогућавала чврсту управу. Реформом школства у доба Петра Великог, доцније и залагањем Катарине II, дошло је до формирања просветних завода за децу аристократије. Совјетско време је донело сасвим нову схему формирања елите, сходно једнопартијском систему. Данас се савремена руска елита формира већином на државним универзитетима.

У одсуству система за формирање елите, неке земље су кроз историју биле приморане да увезу елиту из иностранства. Петар Велики се трудио да привуче технолошку, економску и војну елиту из Европе, а пре свега Немачке и Скандинавије, која би допринела развоју Русије тога доба. По ренесансном принципу Макијавелија, овде се углавном радило о страном плебсу или ситном племству којем се наједном у Русији указивала могућност за богаћење и лични напредак. Тиме би они постајали мотивисани да постану „већи католици од папе", јер им се лојалност цару и руској нацији вишеструко исплаћивала. Ова политика није била ретка ни током XX века у многим другим државама, углавном источне Европе.

Где је у овоме свему Србија?

Није никаква мудрост закључити да Србија нема аристократију и праву елиту још од доба Немањића и Деспотовине. Просветитељска улога светог Саве није била толико у просвећивању широких народних маса, колико у покушају стварања система који би неговао истинску црквену и државну елиту, јер је управо та елита уобличила српску нацију. Турска окупација Балкана искључивала је сваку могућност појаве просвећеног елитизма, јер је сваки вид асимилације (турчења) био и те како пожељан.

Током кратке владавине Обреновића, Србија је своје прваке школовала широм Европе. Ипак, није било ништа чудно да се међу школованим министрима пронађе и неки неписмен. Такво је било време. Недостатак формалног образовања надокнађивана је огромном посвећеношћу националним интересима, што не би било могуће без строгог васпитања у духу православне етике и врлине.

Геополитика великих сила у двадесетом веку на сваки начин покушава да угуши постојање српског народа. Балкански ратови, стварање Југославије, Први и Други светски рат прекинули су сваку могућност стварања озбиљног националног програма, који се заснива на постојању елита.

Највећа српска трагедија у двадесетом веку је насилно напуштање православне етике као вековног модела понашања. Та етика није се уклапала у „принципе модерног света". Као што с разлогом рече Достојевски: „Свака револуција почиње атеизмом." А атеизам је донео нови начин размишљања: „Немилосрђа према нижем сталежу, и опадања братства, и експлоатације сиротиње од стране богаташа, разуме се, свега тога било је и раније, и увек, али се није уздизало на степен правде, и науке, већ је хришћанство то

осуђивало. Сада, напротив, сматра се то као врлина.”

И на крају, препуњени тим новим врлинама, остасмо без одбране. Након многих страдања, када смо као народ готово затворили „пун круг свог постојања” и поново се нашли на тешкој историјској раскрсници, пред новим „бити или не бити”, можда би ипак требало да застанемо и кренемо, по ко зна који пут, испочетка. **<**

Објављено: понедељак, 9. мај 2016, 06:26h